

I ena wa kei te whakaki mai ano nga uri o te Rangihouhiri ki te takutai moana nei, mai i Tauranga ki Maketu. Ka kitea e Ngaoho kua ki, kua otioti nga pa, kua nohoia nga wahi maha. Katahi a Te Arawa ka whakakao i a ia. (Ko te timatanga mai tenei o te ingoa "Te Arawa" mai i Maketu ki Tongariro.)

Ka hoki ano te mahara ki te whenua i taumoutia, i u mai ai te waka. i nohoia ai hoki e nga tangata o runga i a Te Arawa waka. Ko te riri tenei ki te Tumu i te tau 1836, hinga ana tetahi a. ko te mutunga ano i a Te Arawa. Inahoki, kai te tau 1838, ka whakaekea ano a Maketu e te Arawa katoa, mai i Maketu ki Tongariro. No te tau 1840 ka mau te rongo ki a Ngaiterangi e tu mai nei ano te kohatu houhanga-a-rongo. Ko te mutunga tena i noho pai ai.

Hai te tau 1880 ko te Kooti Whenua-Maori. Katahi tena ka whakarato i nga waahi o Maketu ki a Te Arawa takitahi, ka riro to tena, to tena.

Ko Te Arawa i tena wa kua totorau. Kei waho a Te Arawa e piri ana. Ko roto he Rangihouhiri, he Ngati-Whakahinga, he pakeha, he aha atu.

Ka tae mai tenei he "tipua." Taana tao he moni. Ka pehea te karo i tenei tao? Kai waho a Te Arawa e ha! ha! ana. Kai roto nga toto huhua e oke ana, a ka mau te Maori ko te moni, ka mau te pakeha ko te whenua, tuturu atu.

Ko "Te Poari Tiaki o Te Arawa" tenei. He ingo iara ki nga oha tupapaku, kai whakarerea, kai kaupapa tahuri. He aroha ake ki te whenua i taumoutia, i u mai ai te waka, i nohoia ai e nga tupuna. Na runga hoki i enei putake i takea ai te riri, i heke ai nga toto o nga whakatupuranga kotahi-tekau-ma-rima (15) iho i te weranga o te Arawa i te ahi, ki te riri i Tumu. He "tao rakau" tera! Na te tao rakau ano i karo. He "tao moni" tenei! Ma te tao moni ano e karo.

Kua hokona mai e te Poari a Maketu, i riro nei i te pakeha, a kei te ingoa o "Te Poari Tiaki o Te Arawa" inaianei. Kai te wawata ano kia taka katoa mai a Maketu ki te ingoa o te Poari. Kia wawahia (tekihanatia), kia whakanohonohoia ki a Te Arawa e tupu ake ana i runga ano i te ingoa o Te Poari Tiaki o Te Arawa, kia tuturu ai mo ake tonu atu.

Heoi ake.

—Na "Te Poari Tiaki o Te Arawa."

HURINGA TAU.

HE whakamahara tenei ki nga Pariha o te Pihopatanga o Waiapu, kia tukuna mai nga kaute e tika ana ki te Tari o te Pihopatanga i roto i nga ra o tenei marama ara o Tihema. Kei te 31 o Tihema ka kati nga pukapuka a te hekere-tari o te Pihopatanga.